

1088 Budapest, Bródy Sándor u. 16.

Postacím: 1431 Budapest, Pf. 176

E-mail: titalap@telc.hu; Honlap: www.titnet.hu; www.telc.hu

Telefon: 3278-950; Fax: 327-8969

EMBER ÉS KÖRNYEZET KAPCSOLATA A KÁRPÁT-MEDENCÉBEN
A Természet Világa 2016/I. különszáma

Szakmai beszámoló (OTKA PUB-I 117 231)

A Természet Világa folyóirat „*Ember és környezet kapcsolata a Kárpát-medencében*” különszáma 2016. szeptember végén jelent meg 80+4 színes oldalon.

Az emberiség az 1960-as évektől kezdődően szembesült a XVIII. században kialakult ipari civilizáció hosszan tartó hatásaival, az ember és környezet viszonyának gyökeres átalakulásával és annak az egész földi élővilágra (talajtakaróra, növényzetre, állatvilágra), magára az emberiségre, az emberi közösségekre gyakorolt hatásaival. Ezek a felismerések vezettek több rendkívül fontos természetvédelmi és környezetvédelmi intézkedés kialakításához, valamint az emberiség és a környezet kapcsolatának globális szintű elemzéséhez.

A Természet Világa „*Ember és környezet kapcsolata a Kárpát-medencében*” különszámában, melyet a Nemzeti Kutatási Fejlesztési és Innovációs Hivatal (korábbi OTKA-pályázat) támogatással jelentettünk meg, több tudományterületet átívelő, napjainkban egyre hangsúlyosabbá váló kutatások legújabb eredményéről írnak a magyar kutatók. A különszám szerzői aktív kutatók, akik OTKA-pályázatok témavezetőiként, OTKA-pályázatokban résztvevő kutatóként, adataik révén az egész Kárpát-medencére kiterjedően, és több ezer évet átfogóan értelmezik az ember és környezet kérdéskörét és mutathatják be eredményeiket. Így a kiadvány egyben áttekintést is ad arról, hogy az OTKA támogatásokkal e témakörben milyen fontos tudományos eredményeket értek el a magyar kutatók ezen kérdések megválaszolása során. A közérthetően megírt cikkek ezeket az eredményeket az országosan terjesztett folyóirat révén eljuttathatták a diákokhoz és a nagyközönséghez, nagyon fontos missziót teljesítve ezzel.

Szerződésünk értelmében az „*Ember és környezet kapcsolata a Kárpát-medencében*” különszámunkat, eljuttattuk az MTA könyvtárába, az Eötvös Loránd Tudományegyetem, a Szegedi Tudományegyetem, a Debreceni Egyetem, a Miskolci Egyetem, a Pécsi Tudományegyetem, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem, a Károli Gáspár Református Egyetem szakkönyvtáraiba, valamint az érintett akadémiai kutatóhelyekre.

Budapest, 2016. október 11.

Staar Gyula
vezető kutató

Bojárskyné Piróth Eszter
igazgató

Természet Világa

TERMÉSZETTUDOMÁNYI KÖZLÖNY 147. ÉVF. 2016. I. KÜLÖNSZÁM ÁRA: 980 FT

*Ember
és környezet
kapcsolata
a Kárpát-
medencében*

Környezettörténeti kutatások a Kárpát-medencében

Győr–Dunakapu téren a régészeti ásás során feltárt XVI. századi, az oszmán támadások idején készített, döntően tölgyfákból álló palánkerősítés elemei

A csornai Lőrét ásásakor feltárt, jégkori eltöltődött folyómeder és folyóhát helyi morfológiai adottságaihoz igazodó őskori és történelmi kultúrák megtelepedése

Rábapatona Országház felőli dűlőn feltárt bronzkori gödör (138. régészeti objektum), jelentős mennyiségű archeobotanikai és archeozoológiai anyaggal

Tedej–Lyukashalom illegálisan megbontott kurgán földpiramisa a régészeti geológiai feldolgozás előtt 2005 októberében

A Győr Újlaki utcában feltárt császárkori hamvasztásos sír

Különszámunkat a Nemzeti
Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal
támogatta (PUB-I 117231)

NEMZETI KUTATÁSI, FEJLESZTÉSI ÉS INNOVÁCIÓS HIVATAL

Természet Világa

A TUDOMÁNYOS ISMERETTERJESZTŐ
TÁRSULAT FOLYÓIRATA

Megindította 1869-ben
SZILY KÁLMÁN
KIRÁLYI MAGYAR
TERMÉSZETTUDOMÁNYI
TÁRSULAT

A TERMÉSZETTUDOMÁNYI KÖZLÖNY
147. ÉVFOLYAMA

2016/I. különszám

Ember és környezet kapcsolata
a Kárpát-medencében

Magyar Örökség-díjas
és Millenniumi-díjas folyóirat

Különszámunkat a Nemzeti Kutatási,
Fejlesztési és Innovációs
Hivatal támogatta (PUB-I 117231)

NEMZETI KUTATÁSI, FEJLESZTÉSI ÉS INNOVÁCIÓS HIVATAL

Főszerkesztő:
STAAR GYULA

Szerkesztőség:
1088 Budapest, Bródy Sándor u. 16.
Telefon: 327-8950, fax: 327-8969
Levél cím: 1444 Budapest 8., Pf. 256
E-mail cím: termvil@titnet.hu
Internet címünk: www.termeszettvilaga.hu

Felelős kiadó:
PIRÓTH ESZTER
a TIT Szövetségi Iroda igazgatója

Kiadja
a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat
1088 Budapest, Bródy Sándor utca 16.
Telefon: 327-8900
Hirdetésfelvétel a szerkesztőségben

Nyomtatás:
Topbalaton Kft.
Felelős vezető:
Lasztovcicza Gábor
ügyvezető

Lapterv, nyomdai előkészítés: Lévárt Tamás

INDEX 25 807
HU ISSN 0040-3717

Korábbi számok megrendelhetők:
Tudományos Ismeretterjesztő Társulat 1088 Budapest,
Bródy Sándor utca 16. Telefon: 06-1-3278-950,
fax: 3278-969, e-mail: titlap@telc.hu

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Zrt.
Postacím: 1900 Budapest
Előfizetésben megrendelhető az ország bármely postáján,
a hírlapot kézbesítőknél, www.posta.hu WEBSHOP-ban
(<https://eshop.posta.hu/storefront/>),
e-mailen a hirlapelofizetes@posta.hu címen,
telefonon 06-1-767-8262 számon,
levélben a MP Zrt. 1900 Budapest címen.
Külföldre és külföldön előfizethető a Magyar Posta Zrt.-nél:
www.posta.hu WEBSHOP-ban
(<https://eshop.posta.hu/storefront/>),
1900 Budapest, 06-1-767-8262, hirlapelofizetes@posta.hu

TARTALOM

Sümei Pál: Előszó az „Ember és környezet” különszámhoz	2
Sümei Pál: Ökorégiók találkozási pontja, a Kárpát-medence környezettörténete	6
Varga Péter – Mentés Gyula: Deformációmérések és kapcsolatok a földrengésekkel	12
Timár Gábor: Hol futnak a Balaton régi partvonalai? Függőleges felszínmozgások a Dunántúlon	17
Harangi Szabolcs: Lehet-e még vulkánkitörés a Kárpát-medencében?	20
Kordos László: A klímaváltozás és az invazív emberi faj az emlősállatok szemszögéből. A klímaváltozás hasznáról és káráról	26
Kordos László: Gyors klimatikus átmenetek az észak-atlanti területen	30
Pazonyi Piroska – Gasparik Mihály – Mészáros Lukács – Virág Attila – Szentesi Zoltán: Forradalom a jégkorszakban. A mai emlősfauna kialakulásának kezdete	33
Kordos László: Ösföldikutyák és földikutya-ősök	36
Bartosiewicz László: Környezet okozta állapotbetegségek a régészetben	40
Gál Erika: Ember és állat kapcsolata a kora bronzkori Dél-Dunántúlon	46
Törőcsik Tünde – Sümei Pál: Ember, környezet és növényzet kapcsolata a Kárpát-medencében a jégkor végétől napjainkig	49
Fischl Klára – Kiss Viktória – Kulcsár Gabriella: Ember és környezete kapcsolatának változásai a bronzkori Kárpát-medencében	58
Gulyás Sándor – Marcsik Antónia – Balogh Csilla: Koponyatorzítás a kora avar kori népesség körében a Makó környéki lelőhelyek tükrében	63
Takács Miklós: Az átalakulás évszázadai. Települési struktúrák és stratégiák a Kárpát-medence központi részein a VIII–XI. században	68
<i>Különszámunk szerzői</i>	71
Benkő Elek: Udvarházak és szerzetesi közösségek környezetalakító hatása a pilisi királyi erdőben	72
Bartholy Judit– Pongrácz Rita: A jelen és közeljövő klímaeseményei és kihívásai	76

Címképünk: *Légifelvétel a Szilvárcsillag–Miklós-tag régészeti feltárásról*
Borítólapunk második oldalán: *Környezettörténeti kutatások a Kárpát-medencében*
Borítólapunk harmadik oldalán: *Különszámunkhoz kapcsolódó kiadványok*
Borítólapunk negyedik oldalán: *Különszámaink*

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Elnök: VIZI E. SZILVESZTER

Tagok:

ABONYI IVÁN, BACSÁRDI LÁSZLÓ, BAUER GYÖZŐ,
BENCZE GYULA, BOTH ELŐD, CZELNAI RUDOLF, CSABA GYÖRGY,
CSÁSZÁR ÁKOS, DÜRR JÁNOS, GÁBOS ZOLTÁN, HORVÁTH GÁBOR,
KECSKEMÉTI TIBOR, KORDOS LÁSZLÓ, LOVÁSZ LÁSZLÓ,
NYIKOS LAJOS, PAP LÁSZLÓ, PATKÓS ANDRÁS, PINTÉR TEODOR PÉTER,
RESZLER ÁKOS, SCHILLER RÓBERT, CHARLES SIMONYI,
SZATHMÁRY EÖRS, SZERÉNYI GÁBOR, VIDA GÁBOR,
WESZELY TIBOR

Összeállította:
SÜMEGI PÁL

Főszerkesztő:
STAAR GYULA

Szerkesztők: KAPITÁNY KATALIN, NÉMETH GÉZA, DÜRR JÁNOS

Tervezőszerkesztő:
HORVÁTH IMRE

Titkárságvezető:
HORVÁTH KRISZTINA